
ПЕРЕДНЄ СЛОВО

*Історія, як відомо,
ніколи не залишається в минулому.
Вона продовжується в сучасному
і передається в майбутнє.*

Українська освіта була й залишається цілком співмірною з освітніми системами найбільш розвинених країн Європи. Незважаючи на певні її особливості, недоліки й переваги, інтерес європейців до співпраці з українськими університетами зростає. До цього спонукають ті серйозні наукові та педагогічні досягнення української науки і освіти як у минулому, так і в сьогоденні. Європейці запрошують українців, особливо молодь, на навчання, стажування, роботу, розглядають наших співвітчизників як носіїв сучасного і перспективного інтелекту та творчості.

Відомо, як соціальний інститут наука сформувалася в XVII – на початку XVIII ст., коли в Європі було створено перші наукові товариства та академії, розпочалося видання наукових журналів. Як сфера людської діяльності наука спрямована на вироблення й теоретичну систематизацію об'єктивних знань про дійсність. Вона виникає з потреб практики і підпорядкована передусім теоретичному забезпеченню різноманітних форм людської життєдіяльності. Так чи інакше наукові результати (якщо вони не втрачаються і є зрозумілими) завжди впроваджуються в практику, дістають нове життя, випробовуються на істинність. Розвиткові науки притаманний комунікативний характер: на кожному історичному етапі розвитку вона узагальнює набуті досягнення, які доповнюють нову систему знання у

переосмисленому й уточненому вигляді. У цьому контексті наука постає як специфічний вид соціальної пам'яті людства, інститут теоретичної кристалізації минулого досвіду пізнання дійсності й оволодіння її законами.

Європейська освіта – це ступенева підготовка фахівців за інтегрованими напрямками, відповідність законодавства про освіту гуманістичним тенденціям розвитку людства, потужна університетська наука, мобільність педагогів і вчених.

Педагогічна освіта, підготовка вчителів – це особлива, специфічна сфера в контексті системи вищої освіти Європи, її органічна складова. 10% європейського студентства – майбутні вчителі та працівники освіти. Педагогічна освіта, як і освіта в цілому, в останні десятиліття є об'єктом особливої уваги з боку політичного керівництва об'єднаної Європи, національних урядів, профспілок, громадських організацій. Сьогодні, як ніколи, Європа має гостру потребу у висококваліфікованих та мотивованих вчителях.

Ключовою проблемою європейської освітньої політики, зокрема і української, є покращення іміджу навчання, статусу професії вчителя. Це складне питання вирішується комплексно, системно. Політика, спрямована на покращення суспільного статусу вчителя, органічно поєднується із заходами, які здійснюються в руслі соціальної політики. Підготовка вчителів включає також формування у них підприємницьких якостей, розуміння важливості вивчення іноземних мов у рамках загальноєвропейської стратегії мультилінгвізму. Притаманна західній, зокрема європейській цивілізаційній традиції, філософія лідерства визначає зміст багатьох програм, спрямованих на підвищення суспільного характеру вчителя. Для освітнього лідера ХХІ ст. характерні такі риси:

- ☐ Прихильність до високих стандартів;
- ☐ Сильні етичні цінності;

-
- Розуміння соціальних і політичних тенденцій, зміни ролі освіти в суспільстві;
 - Спроможність вирішувати проблеми, навички адаптації до змін та до просування змін;
 - Здатність до співпраці з широким колом нешкільних агенцій та громадських організацій;
 - Здатність до навчання впродовж усього життя;
 - Віра в те, що кожна дитина може досягти академічного успіху в школі;
 - Впевненість у тому, що кожна школа має культивувати демократичні цінності й норми;
 - Здатність бути мислячим практиком.

Всі ці здатності формуються в процесі інтегрування педагогічної і наукової діяльності викладачів вищих педагогічних навчальних закладів.

Зміни в університетській освіті трансформуються в нові вимоги до змісту та організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній, професійній і вищій школі. І хоча профільні вищі навчальні заклади за окремими предметно-науковими напрямками розвиваються відносно самотійно, вони не можуть не враховувати той приріст базового (фундаментального) знання, яке концентрується в класичних університетах і науково-дослідницьких інститутах академічного профілю. Не є винятком і педагогічна освіта. Її самотійність – відносна. І хоча педагогічні університети нині провадять досить потужні самотійні предметні наукові дослідження (особливо у психолого-педагогічній галузі), їхні обсяг і глибина все ще далеко не спів мірні з подібними розробками в класичних університетах. Саме тому зміна базового знання (знання з фундаментальних дисциплін) університетського ґтибу задає своєрідні параметри змісту педагогічної освіти. Вони немовби “переливаються” в педагогічні заклади, визначають рівень науковості навчально-виховного процесу, обумовлюють параметри модернізації.

Останніми роками в Україні сформувались декілька педагогічних університетів, які за рівнем розвитку науки

цілком можуть скласти конкуренцію деяким класичним університетам. Лідером серед них є Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Поряд з ним можна поставити педагогічні університети міст Харкова, Луганська, Тернополя й Одеси. Наукові розробки з математики, фізики, хімії, географії, історії, археології чи ботаніки цілком спів мірні в них з дослідженнями, що проводяться в класичних університетах. Наукові досягнення у царині наук психолого-педагогічних напрямів, соціальної роботи чи виховання особистості, здобуті на кафедрах цих університетів, навіть перевищують подібні напрацювання вчених класичних університетів.

- На сучасному етапі НПУ імені М. П. Драгоманова утвердився як загальновизнаний лідер педагогічної освіти України. Історія його становлення та розвитку, сучасні методи організації навчально-виховної діяльності, досвід підготовки педагогічних кадрів – **золотий фонд української педагогіки**.

Професорсько-викладацький склад нашого університету сьогодні наполегливо працює над формуванням нового контингенту випускників для галузі освіти, які здатні на основі набутих знань, умінь і навичок позитивно впливати на формування високої духовності, створення засад патріотичного виховання та євро інтегрованого мислення молоді, нарешті, подальшого нарощування інтелекту української нації, що у першу чергу, має сприяти визнанню України як інтелектуально спроможної країни у співтоваристві країн-учасниць Ради Об'єднаної Європи. Поруч із навчально-виховним процесом успішно розвивається і науково-дослідна робота, а це: публікації у світових рейтингових часописах; етносоціологічні, історичні, філологічні, педагогічні дослідницькі проекти; накопичення і використання вікового досвіду педагогів та вчителів, зокрема, у підготовці фахівців у корекційній сфері. Досвід неможливо узагальнити і описати, сподіваючись, що таким чином, він буде збережений. Він може зберігатись, функціонувати і передаватись лише через діяльність тих, хто у ході

міжособистісної співпраці з його першовідкривачами збагатився ним, хто побув його співавтором і знайшов вже своїх однодумців-співавторів, яким за принципом “роби як я” дієво значимий досвід тільки й може бути переданий. Незаперечним фактом, пояснюючим здобутки і авторитет драгоманівського педуніверситету, є факт існування наукових шкіл, вимогливо і філігранно налагоджена в них наукова співпраця викладачів, аспірантів і студентів з усіх галузей наук.

Сучасність, як відомо, формується на скрижалях історії. У різні історичні часи вищий навчальний заклад для підготовки вчительських кадрів, спадкоємцем якого став Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, мав різну назву, структуру, співіснував у складі університету Св. Володимира або виходив за його межі. Однак він не лише ніколи не переривав підготовку вчительських кадрів, а навпаки – постійно нарощував її у відповідності з потребами практики. Незалежно від статусу вчительського інституту, в ньому працювали ті ж самі університетські викладачі; навчання здійснювалось за ними ж розробленими програмами і апробованими технологіями. Інститут ніколи не переривав педагогічну традицію Київської (університетської) педагогічної школи і навіть в роки тимчасового (1919–1933 рр.) закриття університету продовжував функціонувати у приміщенні головного (червоного) корпусу Університету, готуючи фахівців з педагогічних та інших спеціальностей. Все це дає підстави для висновку про тяглість освітянської (педагогічної) історії, спадкоємність підготовки педагогічних кадрів на Київщині, а головне – про те, що університет Св. Володимира (пізніше – Київський державний університет імені Т. Г. Шевченка, а ще пізніше – Київський національний університет імені Т. Шевченка) є справжнім прабатьком Педагогічного університету. Університет Св. Володимира дав півтіку в життя Педагогічному інституту такою ж мірою, як і сучасному Національному медичному університету імені

Богомольця, Національній обсерваторії, іншим навчальним і науковим закладам держави.

Внутрішні виклики до підготовки нового вчителя розгортаються на тлі загальноєвропейського і світового процесу, головними сегментами якого є глобалізація, інформаційна революція, міграційні процеси. Новий вчитель має бути в курсі історичних і сучасних світових трансформацій, знати, розуміти і вміти пояснити учневі політику української держави, а головне – бути готовим до них, насамперед, у практичному плані. Які трансформації у зв'язку з цим мають відбутися у діяльності педагогічного університету? Відповідь для освіти загалом і педагогічної освіти, зокрема, сформували Лісабонські та Болонські форуми: інтеграція зусиль науковців і педагогів-практиків; узгодження освітянських пріоритетів на міждержавному рівні, насамперед, нормативно-правової бази організації навчального процесу; визначення єдиних міжнародних вимог щодо забезпечення якості освіти, рівного доступу до неї та організації освіти впродовж життя; домовленості про створення умов розвитку академічної мобільності студентів і викладачів, підвищення рівня автономії університетів, розширення і поглиблення співпраці університетів у європейському просторі та ін. Форумом ректорів педагогічних університетів, а трохи пізніше – форумом міністрів освіти країн європейського простору, (201р., м. Київ) розглядалися саме ці питання.

“Київські ініціативи” щодо підготовки вчителя за єдиною шкалою крос культурних цінностей, вироблених європейською спільнотою в процесі її історичної еволюції й за узгодженими напрямками (Україною запропоновано сім напрямів євроінтеграції у сфері шкільної освіти), стали саме тими “точками біфуркації”, дискусії навколо яких сформували попередні відповіді європейського шкільництва на виклики сучасних глобалізаційних процесів.

Нові вимоги до педагогічної освіти і вчителя, обґрунтовані Київським форумом, актуалізуються у контексті розгляду такого глобального процесу, як

інформаційна революція. За її покликом вчитель має оволодіти електронними технологіями, працювати за допомогою комп'ютера й інших новітніх засобів навчання, залучати до них учнів. Епоха індустріалізму подібних вимог до вчителя не ставила. Сьогоднішнє бурхливе зростання наукових знань, обвальний потік інформації, що лавинним чином накопчується на суспільство, інформаційний бум стають ключовими факторами виробництва, як матеріального, так і духовного. Знання, інтелект, інформація утверджуються у якості основного агента соціальних і політичних змін. Учитель має відчутти і розпізнати ці процеси першим, а тому першим має відшукати і реалізувати відповідь, адекватну потребам практики. Уміння жити і працювати в потоці інформації, володіння комп'ютером, здатність передати це вміння учням, одні з головних вимог, що делегуються новому учителеві інформаційною епохою.

Педагогічний університет має стати першим і головним осередком інформатизації освіти саме тому, що інформаційними технологіями в ньому оволодіває майбутній вчитель не тільки і не скільки “для себе”, скільки “для передачі іншим” – дітям, учням, студентам.

Світ пронизують нині глибокі міграційні процеси, спів розмірні, мабуть, з таким розгалуженим історичним явищем, як “велике переселення народів”. Зросла трудова міграція. Значно збільшився обсяг біженців і подорожуючих, інтенсивність міжнародних наукових і культурних комунікацій. Цілком закономірним, хоча й вкрай небажаним явищем є факт збільшення різного роду суперечностей, конфліктів, зіткнень на основі етнічних, національних, релігійних, майнових, расових і т.п. розбіжностей.

Вчитель має навчити, сформувати в особистості здатність до міжкультурних комунікацій, сприйняття іншої культури й способу життя, як таких, що мають право на існування одночасно зі своїм власним світом, виховати толерантність як головну світоглядну установку у ставленні до представників інших народів і

культур. Коли б чи не на перше місце переміщується нині завдання культурознавчої (країнознавчої), мовної і психологічної підготовки майбутнього вчителя, формування в ньому здатності навчити цьому своїх учнів. Інтенсифікація процесу зрощення культурознавчих, мовних і психологічних компетенцій стає чи не найголовнішою вимогою модернізації сучасної педагогічної освіти.

Майбутній вчитель повинен мати ґрунтовні знання про світ, його суперечності, перетин геополітичних інтересів, стратегію зовнішньополітичного курсу власної держави, вміти донести все це до учня.

Високий професіоналізм вчителя неможливий без вільного володіння мовними стратегіями. За визначенням європейських експертів, учитель повинен володіти рідною та двома-трьома іноземними мовами. І це зрозуміло. Мова є могутнім засобом комунікації, спілкування між людьми, обміну інформацією. Мова зближує людей, допомагає зрозуміти один одного. За розумінням і пізнанням високої культури слідує повага, а з неї розпочинається співпраця і міцна дружба.

Зрощенням масиву молоді, яка володіє іноземною мовою, держава розширює і поглиблює свої контакти із зовнішнім світом, збільшує можливості вивчення досвіду і культури інших країн, запозичення ідей, обміну інформацією, демонстрації себе на міжнародній арені. Вона “відкривається для світу” і одночасно робить світ прозорим для власного розуміння, відкритим до співпраці. Зрозуміло, останнє є можливим лише на основі критичного сприйняття світу і одночасно, критичного ставлення до власного соціального досвіду. Освоєння власної історії, а тим більше “світу іншомовного” найбільш продуктивно реалізується через систему навчального дискурсу, потреба в якому є такою ж актуальною, як і оволодіння сучасними мовними стратегіями. Формування у майбутнього вчителя “компетенції дискурсу” є завданням першочерговим і невідкладним.

“Широка обізнаність (многознание – рос.), – підкреслювали древні мислителі, – розуму не навчає”. Розум є безцінним дарунком Бога, делегованим людині для ставлення до “всякої речі так, як того вимагає сутність самої речі”. В основі розуму лежать знання, помножені на досвід. Душею ж розуму є свобода мислення, креативність, творчість особистості, які зрощуються, насамперед, технологіями педагогічного дискурсу. “Перезавантаження” педагогічного університету на зрощення таких технологій дасть суспільству вчителя, який виховає плеяду талановитих пошуковців істини, самостійних і впевнених у собі творчих особистостей, які забезпечать інноваційний розвиток держави і суспільства, як того вимагає сучасна епоха.

Найбільший та найпотужніший педагогічний заклад України – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова святкує 180 років з моменту заснування.

КОЖНИЙ ЮВІЛЕЙ – це не лише привід згадати про події минулих літ. Це можливість, доторкнувшись до літописних сторінок, глянути на історію нашої Вітчизни із сучасних позицій. Минушина зобов’язує нас активно думати і дбати про своє сьогодення і майбуття...

В. П. АНДРУЩЕНКО
ректор НПУ імені М. П. Драгоманова,
доктор філософських наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
академік НАПН України